

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "No Korkas deklarācijas 2.0 uz konkrētiem pasākumiem"**(pašiniciatīvas atzinums)**

(2017/C 345/06)

Ziņotāja: **Sofia BJÖRNSSON**

Pilnsapulces lēmums	26.1.2017.
Juridiskais pamats	Reglamenta 29. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	15.6.2017.
Datums, kad pieņemts plenārsesijā	6.7.2017.
Plenārsesija Nr.	526
Balsojuma rezultāts (par/pre/atturas)	123/0/0

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) atzinīgi vērtē Korkas deklarāciju 2.0 un 2016. gada septembra konferenci, kurā šī deklarācija tika pieņemta. Deklarācijā vēlreiz pausts stingrs atbalsts ES lauku attīstības politikai.

1.2. ES lauku rajoni nav vienādi, un vērojamas būtiskas atšķirības gan starp dalībvalstīm, gan pašās dalībvalstīs. EESK uzskata, ka šo atšķirību dēļ ir jānosaka prioritātes un jāsteno stratēģiska pieeja pieejamo ES finanšu līdzekļu izmantošanā. Tādēļ vispirms ir jāņem vērā attiecīgo dalībvalstu un to reģionu prioritātes, bet vēl svarīgākas ir pašu lauku iedzīvotāju iniciatīvas. Politisko lēmumu un stratēģiju ietekmes uz lauku rajoniem obligātā novērtēšana arī paver iespēju pievērst uzmanību lauku rajonu īpašajiem apstākļiem un ņemt tos vērā.

1.3. Lauku rajonu attīstība ir transversāls jautājums, kas faktiski skar visas politikas jomas. Jāizveido saskaņota lauku attīstības un reģionālās attīstības politika, un tādēļ Eiropas strukturālajiem un investīciju fondiem (ESI fondiem) ir jāatvēr pietiekami liels budžets. EESK secina, ka Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai (ELFLA) ir vissvarīgākais ESI fonds, kas paredzēts lauku attīstībai, un uzsver, ka šajā saistībā vairāk būtu jāizmanto pārējie ESI fondi, piemēram, Eiropas Reģionālās attīstības fonds (ERAF) un Eiropas Sociālais fonds (ESF).

1.4. Pastāv daudzas iespējas politiku vienkāršot. EESK uzskata, ka jāvienkāršo ESI fondu noteikumi gan ES līmenī, gan politikas īstenošanā valstu un reģionu līmenī. Pašreizējā sistēma ir tik sarežģīta, ka daudzi iespējamie pieteikumu iesniedzēji pieteikumu vispār neiesniedz.

1.5. Daudzviet Eiropā, it īpaši lauku rajonos, joprojām trūkst stabilu risinājumu interneta komunikācijas jomā. EESK to vērtē ļoti kritiski. Lauku rajoniem platjoslas savienojums ir vajadzīgs gan ar drošību, gan ar dzīves līmeni saistītu apsvērumu dēļ, piemēram, funkcionējoši tālruņa sakari. Platjoslas savienojuma pieejamība var būt viens no faktoriem, kas palīdz izlemt, vai cilvēki, it īpaši jaunieši, gribēs palikt laukos vai doties projām. Uzņēmumiem un uzņēmējiem platjoslas pieslēgums ir ļoti nepieciešams.

1.6. Tā kā lauksaimniecībai ir cieša saikne ar zemi, lauku rajonos šai nozarei ir īpaša nozīme. Lauksaimnieciskā ražošana ir ne tikai neatņemama lauku rajonu iezīme, kas saistīta ar sabiedrības apgādi ar ilgtspējīgu pārtiku, bet arī lauku attīstības virzītājspēks. Tāpēc Komiteja uzskata, ka lielākās ELFLA līdzekļu daļas atvēlēšana lauksaimniecībai ir pašsaprotama. Labi apstākļi jaunajiem lauksaimniekiem ir priekšnosacījums lauksaimnieciskās ražošanas ilgtspējai ilgākā termiņā.

1.7. EESK uzsver: lai varētu nodrošināt ilgtspējīgu attīstību, ir vajadzīga labvēlīga vide inovācijai.

1.8. EESK secina, ka Apvienoto Nāciju Organizācijas izvirzītie 17 ilgtspējas mērķi un Parīzes Klimata nolīgums (COP 21) ir visaptveroši mērķi, kas attiecas uz visu ES politiku, tostarp arī lauku attīstības politiku. Vietējām un reģionālajām pašvaldībām, kas darbojas lauku rajonos, ir aktīvi jāiesaistās šo starptautisko saistību īstenošanā.

2. Vispārīgas piezīmes

Korkas deklarācija 2.0

2.1. Komisija 1996. gadā Īrijas pilsētā Korkā rīkoja konferenci. Šīs konferences noslēgumā tika pieņemta Korkas deklarācija, kas veidoja kopējās lauksaimniecības politikas (KLP) otrā pīlāra un lauku attīstības programmu pamatu. Komisija 2016. gadā Korkā rīkoja izvērtēšanas konferenci, kuras noslēgumā tika pieņemta Korkas deklarācija 2.0.

2.2. Lauksaimniecības un lauku attīstības ģenerāldirektorāta rīkotajā konferencē deklarācija tika pieņemta plašā vienprātībā. Aptuveni 340 dalībnieku, kas bija ieradušies no vairuma ES dalībvalstu, pārstāvēja pilsonisko sabiedrību un valstu, reģionu un ES līmeņa iestādes, tostarp arī EESK. Noslēgumā tika iesniegta deklarācija ar nosaukumu "Labāka dzīve lauku rajonos", ko dalībnieki pieņēma bez iebildumiem.

2.3. Deklarācijas pamatā ir ES lauksaimniecības un lauku attīstības politika. Zināmā mērā deklarācija tomēr ir plašāka, jo tajā norādīts uz Apvienoto Nāciju Organizācijas ilgtspējīgas attīstības mērķiem (ilgtspējīgas attīstības programma 2030. gadam) ⁽¹⁾ un Parīzes Klimata nolīgumu (COP 21) ⁽²⁾.

2.4. Deklarācijas ievadā izklāstīts tās pamatojums un uzskaitītas šādas desmit politikas ievirzes:

- 1. punkts. Veicināt lauku labklājību
- 2. punkts. Stiprināt lauku vērtību ķēdes
- 3. punkts. Ieguldīt lauku dzīvotspējā un vitalitātē
- 4. punkts. Saglabāt lauku vidi
- 5. punkts. Prasmīgi pārvaldīt dabas resursus
- 6. punkts. Veicināt rīcību klimata jomā
- 7. punkts. Atbalstīt zināšanas un inovāciju
- 8. punkts. Uzlabot lauku pārvaldību
- 9. punkts. Uzlabot politikas īstenošanu un turpināt vienkāršošanu
- 10. punkts. Uzlabot rezultātus un pārskatatbildību

2.5. Deklarācijas pamatā ir visaptveroša pieeja lauku attīstībai; deklarācijas vērtība ir tās apjoms un saturs, jo tajā ir aplūkoti visi nepieciešamie aspekti, kas nodrošina ES lauku dzīvotspēju un ilgtspēju. EESK uzskata, ka lielais apjoms vienlaikus ir arī deklarācijas trūkums, jo tas rada tādu sarežģītību, kas neļauj koncentrēt uzmanību ES līmenī. EESK, ņemot vērā lauku rajonos risināmās lielās problēmas, uzsver, ka pieejamie līdzekļi ir jāizlieto mērķtiecīgi, lai nodrošinātu konkrētus rezultātus. Nosakot prioritātes, jāņem vērā attiecīgās dalībvalsts vai attiecīgā reģiona un – vēl svarīgāk – lauku iedzīvotāju iniciatīvas.

⁽¹⁾ Sk. atzinumu "Turpmākie pasākumi ilgtspējīgai Eiropas nākotnei" (skatīt šā *Oficiālā Vēstneša* 15. lpp.).

⁽²⁾ Sk. atzinumu "Ceļā no Parīzes" (OV C 75, 10.3.2017., 103. lpp.).

2.6. Satura ziņā Korkas deklarācija 2.0 līdzinās 1996. gada deklarācijai, taču atšķirība ir tā, ka jaunajā stratēģijā ir iekļautie klimata aizsardzības un digitalizācijas temati.

2.7. EESK uzskata, ka tai var būt svarīga loma deklarācijas īstenošanā, un rosina Komisiju turpmāk iesniegt progresu ziņojumu par īstenošanu.

ES fondi lauku attīstībai

2.8. Visās ES dalībvalstīs valsts vai reģionālajā līmenī ir izstrādātas lauku attīstības programmas, ko daļēji finansē no ELFLA, daļēji no valstu (publiskiem vai privātiem) līdzekļiem. Šīs programmas ietver pasākumus, ar kuriem paredzēts sekmēt trīs veidu ilgtspējīgu attīstību, proti, ilgtspējīgu ekoloģisko, sociālo un ekonomisko attīstību. Šīs programmas izstrādā attiecīgā dalībvalsts vai attiecīgais reģions, un tās apstiprina Komisija.

2.9. ELFLA, kā arī Kohēzijas fonds, Eiropas Reģionālās attīstības fonds (ERAF), Eiropas Sociālais fonds (ESF) un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fonds (EJZF) ir Eiropas strukturālie un investīciju fondi (ESI fondi). Attiecībā uz ESI fondu tehnisko īstenošanu piemēro kopīgus noteikumus⁽³⁾. Turklāt katra valsts ir noslēgusi kopīgus ar fondiem saistītus partnerības nolīgumus, kuros ir minētas pasākumu īstenošanas prioritātes. Tā ir daļa no centieniem virzībā uz stratēģijas "Eiropa 2020" mērķu sasniegšanu. Visi fondi ir arī cieši savstarpēji saistīti, un ir izstrādāta fondu mijiedarbības stratēģija.

2.10. Saistībā ar ELFLA ir izveidoti arī lauku rajonu tīkli, kas darbojas gan ES līmenī (Eiropas Lauku attīstības tīkls), gan valstu un reģionu līmenī. Šie tīkli ir saziņas un pieredzes apmaiņas platformas, un tie rada labākus priekšnosacījumus lauku attīstības programmu pienācīgai īstenošanai un tajās izvirzīto mērķu sasniegšanai.

2.11. Reģionu komiteja ir pasūtījusi pētījumu par apjomu, kādā ESI fondi tiek izlietoti lauku attīstībai⁽⁴⁾. Nav pārsteidzoši, ka lielākā daļa līdzekļu šiem mērķiem tika un tiek pieprasīta no ELFLA. Savukārt citu fondu daļa ir samērā niecīga vai ļoti niecīga. EESK rosina palielināt šo daļu, jo lauku attīstība ir horizontāls jautājums, kam ir būtiska nozīme Savienības kohēzijas nodrošināšanā.

2.12. ESI fondi bija un būs ES vissvarīgākais instruments Korkas deklarācijā formulēto mērķu sasniegšanai. Nākamais ES finanšu plānošanas periods sāksies 2021. gadā, un šim laikposmam paredzēto pasākumu izstrādei būs svarīga nozīme Korkas deklarācijas 2.0 mērķu sasniegšanā. EESK arī atzīmē: lai varētu īstenot deklarāciju un sasniegt politiskos mērķus, ESI fondiem ir jāatvēr pietiekami liels budžets.

3. Papildu pasākumi

Ietekmes uz lauku rajoniem novērtējums

3.1. Deklarācijas 1. punktā ir minēta prasība ieviest mehānismu, kurš būtu paredzēts ietekmes uz lauku rajoniem novērtēšanai un kurš nodrošinātu, ka lauku rajonu potenciāls tiek ņemts vērā ES pasākumos un stratēģijās. Izstrādājot lauksaimniecības un lauku attīstības politiku, ir jāizmanto daudznozaru pieeja un ir jāņem vērā lauku rajonu identitāte un dinamika; šādā veidā arī jāveicina ilgtspēja, sociālā integrācija un vietējā attīstība.

3.2. Novērtējot ietekmi uz lauku rajoniem, objektīvi un sistemātiski ir jāievēro un jāņem vērā to īpašie apstākļi. Šī ietekmes novērtēšana var būt līdzeklis, lai konstatētu, kā politikas lēmumi ietekmē lauku rajonus, un tādējādi varētu novērst negatīvu ietekmi.

3.3. Ietekmes uz lauku rajoniem novērtēšana tiek veikta, piemēram, Somijā, Apvienotajā Karalistē un Kanādā. Tā var būt kā obligāta, tā brīvprātīga. Ziemeļīrijā šāda novērtēšana kopš 2016. gada ir paredzēta likumā. Valstu izmantotās sistēmas ir līdzīgas.

3.4. Lai šāda novērtēšana būtu efektīva, tai ir jābūt obligātai. Tai jānodrošina pārdomāts pamatojums, ko politikas veidotāji var izmantot, lai pieņemtu lēmumus. Tāda ietekmes uz lauku rajoniem novērtēšana, kas aprobežojas tikai ar pētījumiem un konstatējumiem, bet neietekmē lēmumu pieņemšanu, būtu bezjēdzīga.

⁽³⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regula (ES) Nr. 1303/2013.

⁽⁴⁾ <http://cor.europa.eu/en/documentation/studies/Documents/Evolution-Budget-Dedicated-Rural-Development-Policy.pdf>

3.5. Jāapzinās arī, ka ES teritorijā un vienas dalībvalsts teritorijā nav tikai viens lauku rajons, bet gan dažādi atšķirīgi lauku rajoni, katrs ar atšķirīgām iespējām un apstākļiem. Lai panāktu lauku sekmīgu attīstību, šī dažādība jāatspoguļo ne vien ietekmes uz lauku rajoniem novērtēšanā, bet arī ES līmeņa un dalībvalstu politikā. Lauku rajonu iedzīvotāji arī piedalās vietējās identitātes radīšanā un attīstīšanā, kā arī debatēs un lemsšanā par to, cik lielā mērā lauku iezīmes būtu jāsauglabā.

LEADER un vietējās sabiedrības virzīta vietējā attīstība

3.6. Deklarācijas 8. punktā norādīts, ka, ņemot vērā iniciatīvas LEADER panākumus, būtu jāizmanto augšupēja pieeja. EESK vairākos dokumentos ir paudusi nostāju par ES kohēzijas politiku, partnerībām, kas izveidotas saskaņā ar šo politiku, par LEADER metodi un arī par jauno metodi – vietējās sabiedrības virzītu vietējo attīstību (CLLD).

3.7. EESK piekrita Komisijas analīzei, kas bija veikta jau 2004. gadā sagatavotajā trešajā ziņojumā par ekonomisko un sociālo kohēziju, proti, atzīnai, ka politikas mērķis ir panākt līdzsvarotāku attīstību, mazinot pastāvošās atšķirības, novēršot teritoriālo nelīdzsvarotību un sasaistot reģionālo politiku un nozaru politiku⁽⁵⁾.

3.8. Komiteja tomēr konstatē, ka šis mērķis nav sasniegts un ka vajadzīga integrētāka lauku rajonu un reģionālās attīstības politika.

3.9. EESK atzinīgi vērtēja arī partnerības principu kā efektīvu iespēju veicināt ESI fondu programmu īstenošanu. Partnerības princips nodrošina, ka līdztekus tradicionālajiem ekonomikas un sociālās jomas dalībniekiem piedalās arī pilsoniskās sabiedrības organizācijas, vides jomas partneri, nevalstiskās organizācijas, kā arī vīriešu un sieviešu līdztiesības veicināšanas struktūras.

3.10. LEADER metode ir izmēģināts attīstības instruments, kas ļauj publiskajam sektoram un pilsoniskajai sabiedrības iesaistīties vietējā partnerībā. EESK jau 2011. gadā norādīja, ka būtu jānodrošina iespēja šai metodei saņemt visu ESI fondu līdzekļus. Tā bija arī pozitīvs faktors, kas veicināja ciešāku saikni starp pilsētām un laukiem⁽⁶⁾. Šo metodi var izmantot arī pilsētu teritorijās, bet EESK uzskata, ka tas nedrīkst notikt uz lauku rajonu attīstības rēķina.

3.11. Plānošanas periodā no 2014. līdz 2020. gadam LEADER metodi papildināja jauns instruments – vietējās sabiedrības virzīta vietējā attīstība (CLLD, *Community-Led Local Development*), ko var kopīgi finansēt no četriem ESI fondiem. Vietējo attīstību visefektīvāk var virzīt cilvēki, kas dzīvo un strādā konkrētajā vietā un vislabāk pazīst vietējos apstākļus.

3.12. Paredzēts, ka vismaz pieci procenti ELFLA līdzekļu ir jāatvēl vietējās sabiedrības virzītai vietējai attīstībai. Izveidotās struktūras dēļ, izmantojot viena fonda līdzekļus, ir jāievēro četri dažādi noteikumu kopumi, un tādēļ saprātīga un vienkārša izmantošana gandrīz nav iespējama. Lai vietējās sabiedrības virzītās vietējās attīstības potenciālu varētu pilnībā atrisināt gan laukos, gan pilsētās, pirms nākamā programmu plānošanas perioda Komisijai būtu jāizvirza būtiski priekšlikumi par vienkāršošanu un par fondu līdzekļu minimālo apmēru, kas jāatvēl CLLD metodei.

Pakalpojumi un darbs

3.13. Pakalpojumi un darbs ir faktori, kas nosaka, cik lielā mērā cilvēki grib vai spēj palikt dzīvot laukos vai pārcelties uz dzīvi laukos. Kopumā ES lauku rajonos vērojama iedzīvotāju skaita samazināšanās, kas rada lejupēju spirāli un samazina iespēju sasniegt ES un Apvienoto Nāciju Organizācijas izvirzītos ilgtspējīgas attīstības mērķus. Demogrāfiskās attīstības tendences var turpmāk radīt problēmas, un gan gados jauniem, gan gados vecākiem cilvēkiem lauku rajonos ir vajadzīgi priekšnosacījumi labai dzīves kvalitātei.

⁽⁵⁾ Sk. atzinumu "Teritoriālā kohēzija" (OV C 228, 22.9.2009., 123. lpp.).

⁽⁶⁾ Sk. atzinumu "LEADER kā vietējās attīstības instruments" (OV C 376, 22.12.2011., 15. lpp.).

3.14. Sabiedrisko un komerciālo pamatpakalpojumu pieejamība tādās jomās kā izglītība, veselības aprūpe un sociālā aprūpe, pasts, pārtikas veikali, vietējais sabiedriskais transports utt. pilsētās un laukos var atšķirties. Tas var ietekmēt cilvēku lēmumus par vēlamu vai iespējamo dzīvesvietu. Ģimenēm ar bērniem, piemēram, ļoti svarīga var būt bērnu aprūpes iestāžu pieejamība, kas nosaka, cik lielā mērā vecāki var veikt profesionālo darbību. Dažās Eiropas vietās pakalpojumu pieejamība laukos kopumā ir sliktāka nekā pilsētās. Telpiskajā plānošanā šī problēma būtu jāņem vērā, lai nodrošinātu, ka netiek ietekmēta dzīves kvalitāte lauku rajonos.

3.15. Vairākās ES dalībvalstīs bezdarba līmenis laukos ir augstāks nekā pilsētās. Tomēr šajā ziņā ir ievērojamas atšķirības, ko atspoguļo arī Eurostat⁽⁷⁾ statistikas dati. Vienlaikus daži uzņēmumi sūdzas, ka laukos ir grūti atrast kvalificētus darbiniekus. Tādējādi var konstatēt, ka piedāvājuma un pieprasījuma jomā stāvoklis ir abpusēji nelīdzsvarots. Šo tendenci turpina tas, ka vēlas iegūt profesionālu izglītību, dodas uz vietām, kurās ir universitātes un augstskolas, un laukos vairs neatgriežas.

3.16. Imigrantu – un it īpaši viņu ģimeņu – uzņemšanas nodrošināšana ir grūts uzdevums, kas lauku rajonu iedzīvotājiem jārisina pašlaik un būs jārisina turpmākajos gados. Būtu jāveicina centieni panākt un saglabāt savstarpēju cieņu un respektu. Lauku rajoni varētu imigrantu ģimenēm nodrošināt labus dzīves apstākļus. Tām valstīm, kurās ir vērojams liels, piemēram, bēgļu un migrējošu darba meklētāju pieplūdums, var būt grūti nodrošināt darbvietas; taču migrācija var vienlaikus pavērt iespēju pieņemt darbā jaunus darbiniekus.

3.17. Par nodarbinātības un apmācības vajadzībām runa galvenokārt ir deklarācijas 3. un 7. punktā. Jautājums par pakalpojumiem drīzāk tiek aplūkots netieši. EESK uzskata, ka Savienības iniciatīvām ir gan tieša, gan netieša ietekme uz attīstību, tostarp uz darbvietu izveidi, ko var veicināt, izmantojot stimulus uzņēmumiem. Pakalpojumu pieejamība visaugstākajā mērā ir katras valsts pārziņā, savukārt, piemēram, ES1 fondiem šajā ziņā var būt veicinoša ietekme.

Lauksaimniecība un lauku attīstība

3.18. Apmēram 85 % no ES sauszemes teritorijas veido lauksaimniecības un mežsaimniecības zeme, turklāt šajā ziņā ir lielas atšķirības starp dalībvalstīm un reģioniem. Kultūras ainava rada priekšnosacījumus pārtikas un lopbarības, enerģijas un šķiedru ražošanai, un ainava ir arī sabiedrisko labumu, piemēram, floras un faunas, saglabāšanas un nodrošināšanas avots. Lauku ainava atšķiras no pilsētu ainavas, tā ir unikāla ES lauku apvidu iezīme; tā kā lauku rajoniem ir cieša saikne ar zemi, lauku rajonos īpaša nozīme ir lauksaimniecībai. Deklarācijas 4. un 5. punktā runa ir par lauku vides saglabāšanu un dabas resursu apsaimniekošanu. Ilgtspējīgas izmantošanas un apsaimniekošanas priekšnosacījumiem ir būtiska nozīme tādās jomās kā ainavas "iekšējās vērtības", ūdens kvalitāte un bioloģiskā daudzveidība.

3.19. Deklarācijā lauksaimnieciskā ražošana tiek minēta, taču galvenokārt netieši. Tās tekstu var interpretēt tā, ka (pārtikas) lauksaimnieciskā ražošana līdz zināmā pakāpei tiek uzskatīta par pašsaprotamu. Kā jau iepriekš minēts, izsmeltošāk ir aplūkota vides un dabas resursu saglabāšana un apsaimniekošana. EESK norāda, ka lauksaimniecība ir neatņemama lauku rajonu iezīme, jo tā, pirmkārt, sabiedrībai nodrošina ilgtspējīgi ražotu pārtiku un, otrkārt, ir lauku rajonu attīstības virzītājspēks. Ievērojama daļa lauku iedzīvotāju ir nodarbināti lauksaimniecībā un mežsaimniecībā, viņi rada darbvietas un nodrošina pakalpojumu pieprasījumu. Šajā ziņā svarīgi ir nodrošināt, lai iesācējiem lauksaimniecības jomā, it īpaši jauniešiem, būtu iespēja pārņemt saimniecības un izvērst savu darbību. Jauno lauksaimnieku skaits nav liels, un paaudžu maiņa ir jāatvieglo.

3.20. Lai panāktu ilgtspējīgu lauksaimniecisko ražošana, visām trim ilgtspējīgās attīstības dimensijām – ekonomiskai, sociālai un ekoloģiskai dimensijai – ir jābūt līdzsvarā. Ekonomiskajiem aspektiem dažkārt var būt izšķiroša nozīme apsaimniekošanas jomā. Kā piemēru var minēt pļavas un ganības ar daudzveidīgām sugām, kas pakāpeniski izzūd, jo ganību dzīvnieku lopkopība kļūst aizvien neizdevīgāka, tādējādi negatīvi ietekmējot bioloģisko daudzveidību. Šis piemērs skaidri liecina, ka uzņēmumu vājā ekonomiskā dzīvotspēja var negatīvi ietekmēt vidi un ka lauksaimniekiem ir jāsaņem kompensācija par veikumu vides jomā.

(7) http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics_at_regional_level

3.21. EESK uzskata, ka lauksaimniecība ir lauku attīstības joma, kurā ELFLA ir būtiska nozīme, un tādai tai arī ir jābūt. ELFLA atbalsta līdzekļu lielākā daļa pamatoti ir paredzēta lauksaimnieciskajai darbībai, un tie tiek atvēlēti, piemēram, vides maksājumiem, pārkvalifikācijai, maksājumiem nelabvēlīgu dabas apstākļu skartiem apgabaliem un ieguldījumu atbalstam. Citas ELFLA jomas, piemēram, enerģētika, platjoslas pieslēguma nodrošināšana un inovācijas veicināšana pozitīvi ietekmē lauku rajonus plašākā nozīmē. Turklāt lauksaimniecība vienlaikus ir arī pavisam parasts uzņēmējdarbības veids, tāpēc šai mērķgrupai nedrīkst liegt iespēju saņemt citu ESI fondu līdzekļus.

3.22. Var uzskatīt, ka mūsdienu lauksaimnieki un mežkopji ir gan ainavas veidotāji, gan iepriekšējo paaudžu izveidotās ainavas saglabātāji. Daudziem cilvēkiem apsaimniekota kultūras ainava ir svarīgs augstākas dzīves kvalitātes faktors, kura nozīmi saistībā ar brīvo laiku, atpūtu svaigā gaisā un tūrisma iespējām nevar novērtēt par zemu. Vērtīgā ainava un zeme var piedāvāt daudzveidīgas uzņēmējdarbības iespējas un iztikas līdzekļus.

3.23. Vienam no līdzsvarotas teritoriālās attīstības elementiem vajadzētu būt pārejai uz ilgtspējīgām pārtikas sistēmām⁽⁸⁾. Ļoti svarīgi ir izstrādāt vienotu koncepciju attiecībā uz pārtikas sistēmām, lai varētu atrisināt saimnieciskās, ekoloģiskās un sociālās problēmas, kas saistītas ar pārtikas ražošanu un patēriņu, un panākt iniciatīvu efektīvu īstenošanu dažādos līmeņos un dažādās nozarēs. Viena no šādām iniciatīvām ir, piemēram, atbalsts īsu apgādes ķēžu izveidei, lai veicinātu lauku attīstību, piedāvājot patērētājiem veselīgus un svaigus pārtikas produktus⁽⁹⁾. Tas dotu labumu arī vietējai ekonomikai un vietējai lauksaimnieciskai ražošanai.

Inovācija

3.24. Vārdos grūti izteikt, cik liela nozīme lauku rajonu attīstībā ir inovācijai, kas veicina jaunu ideju rašanos un īstenošanu. Novatoriski risinājumi rada priekšnosacījumus ilgtspējīgai sabiedrībai, tāpēc lauku rajoni, piemēram, var sekmēt uz apriti vērstu, videi draudzīgu saimniekošanu un klimata ziņā viedu risinājumu izmantošanu un ar mazākiem izdevumiem palielināt ražošanas apjomu. Zināšanu nodošana un pieejamība ir būtisks faktors, kas ietekmē novatorisku ideju īstenošanu.

3.25. Jaunas tehnoloģijas un novatoriskas ražošanas metodes rada labus priekšnosacījumus ilgtspējīgākai lauksaimnieciskai ražošanai un līdz ar to dzīvnieku labturības standartu paaugstināšanai, kā arī ražošanas apjoma palielināšanai, izmantojot mazāk resursu, piemēram, mēslošanas līdzekļu un augu aizsardzības līdzekļu. Jaunu tehnoloģiju un jauninājumu izmantošana bieži nav iespējama bez ievērojamiem ieguldījumiem, kas uzņēmējiem, kas darbojas lauksaimniecībā, varētu būt saistīti ar lielu risku. Bieži uzņēmējs viens pats šādu risku nespēj uzņemties. Lai atbalstītu sabiedrības pieprasīto jauno tehnoloģiju un metožu izmantošanu, būtu jānodrošina ieguldījumu atbalsts no, piemēram, lauku attīstības programmas. Var rasties būtisks konflikts starp lauksaimniecības tehnoloģiju attīstību un darbvietu piedāvājumu, jo mehanizācijas progress un strukturālā attīstība daudzos gadījumos var izraisīt darbvietu likvidēšanu, bet jānorāda arī, ka attīstība var veicināt ekonomiski stabilāku darbvietu izveidi.

3.26. Inovācijas stratēģijās un jauninājumu ieviešanā galvenajam vadmotīvam jābūt vajadzībām, nevis pieejamiem līdzekļiem. Deklarācijas 7. punktā uzsvērts, ka vajadzīgas plašākas zināšanas un tehnoloģiskie un sociālie jauninājumi un ka dalībniekiem ir jāsadarbojas informācijas izmantošanas un nodošanas jomā. Šajā ziņā var palīdzēt tādas Kopienas iniciatīvas kā Eiropas inovācijas partnerība (EIP), piemēram, EIP lauksaimniecībai ar tai raksturīgo augšupējo pieeju, nodrošinot dažādu līmeņu dalībnieku sasaisti, saziņu un informācijas apmaiņu un pievēršot uzmanību tieši arī praktiskajai uzņēmējdarbībai. Lai vairāk veicinātu inovāciju lauku rajonos, būtu lietderīgi atbalstīt tā dēvētos "inovācijas starpniekus".

Digitalizācija

3.27. Mūsdienu sabiedrībā īpaši ātru platjoslas pakalpojumu pieejamība ir neatņemama infrastruktūras daļa un priekšnosacījums sabiedrības funkcionēšanai kā pilsētā, tā laukos un tādēļ ietekmē gan darbaspēka, gan darbvietu pieejamību. Aizvien vairāk palielinās tiešsaistē veikto darbību apjoms. Daudzviet Eiropā, it īpaši lauku rajonos, joprojām trūkst stabilu risinājumu. EESK to vērtē ļoti kritiski. Lauku rajoniem platjoslas savienojums ir vajadzīgs ne vien drošības labad (piemēram, funkcionējoši tālruņa sakari), bet arī dzīves līmeņa uzlabošanai (piemēram, funkcionējoša televīzija).

⁽⁸⁾ Sk. atzinumu "Ilgtspējīgākas pārtikas sistēmas" (OV C 303, 19.8.2016., 64. lpp.).

⁽⁹⁾ Šis jautājums aplūkots EESK pašiniciatīvas atzinumā par tematu "Pilsoniskās sabiedrības ieguldījums visaptverošas pārtikas politikas izstrādē ES", kuru paredzēts pieņemt 2017. gada decembrī

Platjoslas pieejamība var būt viens no faktoriem, kas palīdz izlemt, vai cilvēki, it īpaši jaunieši, gribēs palikt laukos vai doties projām. Uzņēmumiem platjoslas pieslēgums ir vienkārši nepieciešams, jo vairumā gadījumu tie bez funkcionējoša platjoslas pieslēguma nespēj darboties. Varam minēt šādus piemērus: maksājumi, kas jāveic sabiedrībā, kur aizvien vairāk samazinās skaidras naudas lietošana, grāmatvedība, elektroniskie darījumi vai, piemēram, saziņa ar klientiem. Lauksaimnieciskā uzņēmējdarbība ir joma, kurā IKT un jauniem tehniskiem risinājumiem ir arvien lielāka nozīme.

3.28. Deklarācijā norādīts uz digitalizācijas nepieciešamību un iespējām. EESK uzskata, ka atbalsts ir jāsniedz vietām, kur tirgus spēkiem neizdodas izveidot platjoslas pieslēgumus, kā tas bieži ir lauku rajonos. EESK uzskata, ka ERAF vajadzētu būt nozīmīgākajam līdzekļu avotam, kas atbalsta infrastruktūras veidošanu, bet ELFLA līdzekļi būtu jāatvēl sarežģītākiem un mērķtiecīgiem projektiem. Šajā saistībā atbalstu var sniegt Eiropas Investīciju banka un Eiropas Stratēģisko investīciju fonds, piemēram, izmantojot novatoriskus finanšu instrumentus.

Lauku rajonu nozīme aprites ekonomikā un klimata pārmaiņu ierobežošanā

3.29. Lauku rajonu nozīme aprites ekonomikā ir ievērojama. Deklarācijā aprites ekonomika ir minēta 6. punktā (Veicināt rīcību klimata jomā) – turklāt tā nodrošina papildu priekšrocības, kas aplūktas EESK atzinumā “Dokumentu kopums attiecībā uz aprites ekonomiku”⁽¹⁰⁾. Vajadzīga ilgtspējīga aprite starp pilsētām un laukiem – ne vien resursu izmantošanas ziņā, bet arī, lai atbalstītu lauksaimniecību un samazinātu pieprasījumu pēc importētiem resursiem. Tādējādi lauku rajoni var dot lielu ieguldījumu uz apriti vērstas sabiedrības attīstībā, jo tie, no vienas puses, var veicināt atkritumu kā resursu izmantošanu, piemēram, kā mēslojumu vai augsnes ielabotājus, un, no otras puses, nodrošināt atjaunojamos energoresursus un bioloģisko materiālu.

3.30. Lai samazinātu klimatam kaitīgas emisijas, ir jāsamazina fosilā kurināmā izmantošana un vairāk jāizmanto atjaunojamie energoresursi. Arī šajā ziņā lauku rajonu ieguldījums var būt ievērojams, ražojot ne vien enerģiju no saules, vēja un ūdens, bet arī bioenerģiju. Tomēr enerģijas ražošana no atjaunojamiem resursiem var radīt ievērojamu slogu cilvēkiem un videi, tādēļ ir jāņem vērā visi ilgtspējīgas attīstības aspekti.

3.31. Ne tikai jāierobežo klimata pārmaiņu ietekme, bet arī jāpielāgojas to ietekmei. Plaši izmantojot lauksaimniecības zemes un mežus, lauku rajoniem ir lielas oglekļa dioksīda piesaistīšanas iespējas, tādējādi tie samazina klimatam kaitīgās emisijas, savukārt ražošana palielina šo emisiju daudzumu. Lai samazinātu kaitīgo emisiju daudzumu, būtu jāizmanto vislabākie pieejamie tehniskie paņēmieni. Visos līmeņos – sākot ar ražotājiem un beidzot ar lēmējiem – ir jāattīsta prasmes, vienmēr uzmanību pievēršot ieguldījumu iespējām.

3.32. Kopumā var secināt, ka lauku rajoniem ir ievērojamas iespējas veicināt ilgtspējīgas sabiedrības attīstību un tādējādi palīdzēt sasniegt Apvienoto Nāciju Organizācijas izvirzītos ilgtspējīgas attīstības mērķus (Ilgtspējīgas attīstības programma 2030. gadam) un īstenot Parīzes Klimata nolīgumu (COP 21), kā tas skaidri izriet no Korkas deklarācijas 2.0. Tomēr uzdevumi ir vērienīgi, un to risināšanā kā tiešā, tā pārnestā nozīmē ir jāiegulda līdzekļi.

Vienkāršošana

3.33. Runājot par atbalstu no ES līdzekļiem, bieži tiek saņemtas sūdzības, ka tā saņemšana ir sarežģīta gan saņēmējiem, gan iestādēm. Deklarācijas 9. punktā ir aplūkots jautājums par šīs politikas sarežģītību. EESK uzskata, ka jāvienkāršo gan ES līmeņa, gan valstu un reģionu politikas īstenošana. Pašreizējā sistēma ir tik sarežģīta, ka daudzi iespējamie pieteikumu iesniedzēji pieteikumu vispār neiesniedz, un tāpēc sarežģītība ir šķērslis, kas kavē politikas īstenošanu un tās mērķu sasniegšanu. Noteiktus pieteikumus faktiski nav iespējams pareizi aizpildīt bez konsultanta palīdzības. Īpaša vērība jāvelta centieniem nodrošināt privātpersonām tiesisko noteiktību.

3.34. Pašreizējā programmu plānošanas periodā no 2014. līdz 2020. gadam ESI fondu pārvaldības noteikumi tika apvienoti vienā kopējā regulā⁽¹¹⁾. Kopumā tas ir vērtējams pozitīvi, jo labāka koordinācija paaugstinās efektivitāti, it īpaši publisko pilnvaru īstenošanas jomā, savukārt atsevišķu pieteikumu iesniedzēju ieguvums varētu būt mazāks, jo tikai retos gadījumos viens un tas pats saņēmējs pieprasa līdzekļus no dažādiem fondiem. Vietējās sabiedrības virzītas vietējās attīstības jomā ieguvējas varētu būt tās valstis, kurās vietējā attīstība tiek atbalstīta ar vairāku fondu līdzekļiem. Kopējo regulējuma ietekmi būtu jāturpina vērtēt.

⁽¹⁰⁾ Sk. atzinumu “Dokumentu kopums attiecībā uz aprites ekonomiku” (OV C 264, 20.7.2016., 98. lpp.).

⁽¹¹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regula (ES) Nr. 1303/2013: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1489147469173&uri=CELEX:32013R1303>

3.35. Pašreizējā lauku attīstības politika tiek īstenota, izmantojot ELFLA lauku attīstības programmas, atbilstīgi prioritātēm un darbības virzieniem. Tādējādi ir izveidojusies sīki sadrumstalota programmas līdzekļu sistēma, jo iedalījums pēc pasākumiem, darbības virzieniem un prioritātēm ir saistīts ar dažādiem budžeta posteņiem un pozīcijām. Tas ietekmē programmu pārredzamību un palielina iestāžu administratīvo slogu; tas notiek uz programmu īstenošanai paredzēto resursu rēķina un samazina iespēju sasniegt attiecīgo programmu mērķus.

3.36. Deklarācijas 10. punktā minēti apsvērumi par politikas rezultātiem un pārskatbaidību. Šie apsvērumi ir arī pamatprincipi, ko, izstrādājot budžetu, ievēro Komisija, kura 2015. gadā nāca klajā ar iniciatīvu par budžetu, kas vērsts uz rezultātiem. Iedzīvotājiem un nodokļu maksātājiem ir jāzina, kādus rezultātus paredzēts sasniegt ar politikas risinājumiem un cik lielā mērā tiek sasniegti politikas mērķi.

Briselē, 2017. gada 6. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*
